

*Леся Смеречак, аспірантка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЦІННІСНА ОРІЄНТАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті розкрито сутність понять “волонтер”, “волонтерський рух”. Окреслено основні мотиви та особливості формування ціннісних орієнтацій у процесі волонтерської діяльності. Визначено її роль у системі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Актуальність теми. Однією з ознак цивілізованості держави є рівень розвитку духовності, зміст і характер духовних цінностей, ціннісних орієнтирів народу. Кожній людині притаманна своя ієрархія особистісних цінностей, які є своєрідною ланкою між соціальним середовищем, що її оточує, духовними цінностями суспільства та духовним світом особистості.

Формування системи ціннісних орієнтацій здебільшого відбувається в молодому віці. Аналіз життєвих цінностей молодого людини дозволяє визначити спрямованість особистості на той чи інший вид професійної діяльності, вивчити мотиви поведінки, які відіграють провідну роль у процесі самореалізації та самоактуалізації. Ціннісні орієнтації відіграють важливу роль у процесі соціалізації особистості, пошуку свого місця в соціумі [1, 27].

З огляду на вищесказане особливості актуальності набуває проблема створення такої атмосфери навчання у ВНЗ, яка б сприяла формуванню ціннісних орієнтацій студентів, духовних та моральних орієнтирів.

Мета статті полягає у вивченні особливостей волонтерської діяльності студентів та її ролі у професійному становленні майбутніх соціальних педагогів.

Об’єктом дослідження виступає волонтерська діяльність студентів у структурі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, а його *предметом* – ціннісні орієнтації студентів та особливості їх формування в процесі волонтерської діяльності.

Виклад основного матеріалу. На жаль, вибір професії молодими людьми є не завжди усвідомленим і не відповідає їх професійним здібностям та можливостям. Рівень професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів багато в чому залежить від реалій соціального середовища, умов навчання, кола спілкування

тощо. Тому уважне ставлення до інтересів, потреб студента, вивчення можливостей студентів та створення умов для самореалізації дозволить створити більш ефективну та результативну модель соціально-педагогічної взаємодії.

Соціальний педагог – це особлива професія. Об’єктами діяльності соціального педагога є найменш захищені верстви населення: діти-сироти, діти-вулиці, діти-інваліди, неблагополучні сім’ї, діти з різними формами прояву девіантної поведінки, ВІЛ-інфіковані та ін. Для того, щоб досягти успіху в своїй роботі соціальний педагог повинен не лише мати відповідні теоретичні знання, володіти прийомами та технологіями соціально-педагогічної взаємодії, але й бути доброю, чуйною, толерантною, духовною людиною, бо духовність виступає джерелом мотивації поведінки людини.

Унікальним засобом апробації професійних вмінь та навичок у навчально-виховному в умовах ВНЗ є участь у волонтерській діяльності. Надаючи допомогу тим, хто її потребує, студент не лише набуває навичок професійного спілкування, але й має можливість відчути емоції людини, якій допоміг, проявити повноту власного духовного багатства. З цього приводу видатний український педагог В.О. Сухомлинський відзначав: “Створюючи щастя кожній людині, ми творимо загальне щастя. І навряд чи в чомусь іншому наше суспільство зацікавлене так, як у тому, щоб буквально кожний був щасливий у всіх сферах свого життя” [7].

Досить часто добродійна діяльність трактується як волонтерство. Благодійність та волонтерство тісно взаємопов’язані, однак не слід отождествлювати ці поняття. Благочинність виступає елементом волонтерської діяльності. Розглянемо їх суть більш детально.

Благодійність – добродійна матеріальна

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЦІННІСНА ОРІЄНТАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

допомога, що ґрунтується на милосерді та бажанні робити добро іншим. Може надаватися приватними особами, організаціями та установами і державою [5, 10]. Суть її полягає, як правило, в матеріальній, а не в соціальній допомозі.

Термін “волонтер” у перекладі з французької (volontaire) означає доброволець. Волонтерство – це діяльність, спрямована на допомогу іншим, яка здійснюється не заради грошової компенсації, матеріальної користі й не ґрунтується на примусі [4, 323].

Сучасні дослідники А. Капська, Р. Вайнола, І. Зверєва, Н. Комарова, В. Толстоухова, Л. Лактінова, Т. Голованова, Ю. Гапон та ін. приділяють велику увагу теоретичним та психолого-педагогічним аспектам організації та діяльності волонтерів. Разом із тим, у педагогічній науці недостатньо висвітлено питання щодо особливостей формування ціннісних орієнтацій студентської молоді у процесі волонтерської діяльності.

Практика доводить, що участь студентів у волонтерській діяльності є невід’ємним елементом формування кадрового потенціалу кваліфікованих спеціалістів у галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи. Налагоджена співпраця ВНЗ з районними та міськими ЦССМ, недержавними громадськими організаціями сприяє перетворенню волонтерства на джерело набуття нових знань, вмінь та навичок, сприяє формуванню духовної та моральної культури особистості, особистісного професійного росту.

Залучення студентів до різних форм допомоги дітям-інвалідам, дітям-сиротам, соціальним сиротам, неблагополучним сім’ям є досить ефективним засобом вдосконалення професійних здібностей, саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації особистості, оптимізації навчально-виховного процесу. Студенти-волонтери завдяки власній соціальній активності набувають професійного досвіду, пізнають особливості роботи соціального педагога та соціального працівника.

Важлива роль у процесі залучення студента до волонтерської діяльності належить створенню відповідного інформаційного простору (розповсюдження буклетів про роботу волонтерів, листівок, зустрічі з провідними спеціалістами, інформація в Інтернеті...) та формуванню мотивації волонтерської діяльності, створенню умов не лише для професійного, але й духовного росту та самовдосконалення.

З однієї сторони студент може бути зацікавлений в успішному складанні іспиту, заліку, позитивній оцінці при проходженні практики, а з

іншої – в набутті знань, професійної компетентності, розвитку та вдосконаленні навиків соціально-педагогічної взаємодії з різними категоріями населення, які потребують допомоги, можливості спілкування з провідними спеціалістами у галузі соціальної роботи та зарекомендувати себе як майбутнього спеціаліста, розширення кола професійного спілкування [3]. Але у будь-якому разі участь студентів у волонтерській діяльності повинна носити професійний характер.

Студенти соціально-гуманітарного факультету ДДПУ імені Івана Франка, які є активними учасниками клубу “Волонтер”, систематично відвідують дітей-сиріт у дитячому будинку “Любисток” (с. Корналовичі). Вони організовують акції по збору коштів та подарунків для вихованців, проводять бесіди, тренінги, консультації, тематичні вечори, свята тощо. Суттєвою є допомога дітям-інвалідам, які мають можливість навчатися малюванню, іноземної мови, проводити дозвілля при добровільному товаристві захисту дітей-інвалідів “Надія” (м. Дрогобич).

З метою з’ясування мотивів участі у волонтерській діяльності та труднощів з якими стикаються студенти нами було проведено опитування студентів соціально-гуманітарного факультету ДДПУ імені Івана Франка. За результатами дослідження основними мотивами вступу до клубу “Волонтер” виступили наступні: спільні інтереси, бажання бути корисним, душевний комфорт та моральне задоволення від наданої допомоги. Серед студентів волонтерів особливо цінуються такі особистісні риси як турботливість, співчутливість, щирість, духовність. У середовищі студентів, які є активними та постійними учасниками клубу пріоритетною цінністю є також активне громадське життя. Волонтери зазвичай є ініціаторами організації та проведення тижнів соціальної роботи, розповсюдження методичної, інформаційної та довідкової літератури, зустрічей з фахівцями у галузі соціальної роботи, проведення тематичних бесід, лекторіїв та відеолекторіїв тощо.

Варто зазначити, що студенти у процесі волонтерської діяльності окрім позитивних вражень отримують і негативні. Наприклад, досить часто виникають труднощі в спілкуванні з дітьми з особливими потребами, з їх батьками, які зазвичай неадекватно сприймають допомогу волонтерів. Проблеми в спілкуванні з дітьми-сиротами, дітьми-вулиці в першу чергу обумовлені особливостями соціалізації та соціального виховання цих дітей.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЦІННІСНА ОРІЄНТАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Умовах сьогодення волонтер не може одразу відчувати результати своєї діяльності (духовна, моральна чи матеріальна винагорода, визнання цінностей роботи ровесниками, вдячність від об'єктів соціально-педагогічної роботи), а це в свою чергу впливає на рівень активності. Для того, щоб попередити такі ситуації, організатори волонтерського руху повинні проводити бесіди, тренінги, консультації як з об'єктами соціально – педагогічної допомоги, так і з волонтерами.

Результати опитування студентів показали, що проблеми в спілкуванні з дітьми-інвалідами та їх батьками в основному виникають через невідповідність до прийняття допомоги, зневіру в щирість намірів. Батьки самі стараються готувати дітей до самостійного життя, вчать жити та надіятись лише на себе. Проблемаю залишається епізодичність у наданні допомоги. Зазвичай дитина-інвалід має обмежене коло спілкування, що значно утруднює процес соціалізації та адаптації до змінених умов соціального середовища, а тому досить швидко звикає до чужої людини. Навіть нетривале спілкування з волонтерами значно підвищує настрій дитини, сприяє формуванню позитивних емоцій, бажанню спілкуватися більш частіше.

Студенти вказували й на труднощі у спілкуванні з дітьми-вулиці, які виникають насамперед через агресивність цих дітей, інколи упередженого ставлення до них, брак власного терпіння, а також відсутності навиків комунікативної взаємодії, знань із психології спілкування.

Визначимо основні умови, які дадуть можливість забезпечити ефективну діяльність волонтерського клубу в умовах ВНЗ:

- чіккість у визначенні мети, змісту та напрямів роботи клубу;
- діагностика індивідуальних особливостей та здібностей студентів;
- вивчення мотивації участі студентів у клубі "Волонтер";

- ознайомлення та залучення до волонтерської діяльності широкого кола студентів;

- систематичність та системність у роботі клубу;

- співпраця з ЦССМ, недержавними організаціями;

- активізація діяльності професорсько-викладацького складу.

Висновки. Отже, участь студентів у волонтерському русі повинна бути невід'ємною складовою професійної підготовки, виступати джерелом набуття практичного досвіду та розширення інформаційного простору, надавати можливість вчитися та самовдосконалюватися, формувати ціннісні орієнтації майбутніх фахівців соціальної сфери.

1. Бутківська Т.В. Проблема цінностей у соціалізації особистості // *Цінності освіти і виховання: Наук. – метод. зб. / За ред. О.В. Сухомлинської.* – К.: АПНУ, 1997. – С. 27 – 31.

2. Голованова Т.П., Гапон Ю.А. *Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства.* Запоріжжя, 1996.

3. Капська А.Й. *Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю.* – К.: ДЦСССДМ, 2003.

4. Пенішкевич О.І., Тимчук Л.І. *Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу. Навчальний посібник.* – Чернівці: Рута, 2007. – 336 с.

5. *Соціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / Автори-укладачі Логвиненко Т.О., Скотна Н.В.* – Самбір, 2002. – 72 с.

6. *Статут всеукраїнського громадського центру "Волонтер" // Довідник соціального педагога / практичного психолога / Упорядники Логвиненко Т.О., Скотна Н.В.* – Самбір, 2002. – 240 с.

7. Сухомлинський В.О. *Вибрані твори: В 5 т. – Т1.* – К.: Рад. шк., 1976. – С.187 – 192.